

Woordenlijst PjER

aaneengesloten groengebied: *een aaneenschakeling van groene gebieden*
aanberming: *maaiveldverhoging voor dijkverzwaring*
aardkundige waarden: *die elementen in het landschap die ons iets vertellen over de natuurlijke ontstaansgeschiedenis van het landschap*
aardwerk: *zandlichaam*
baggerberging: *het opslaan van vervuild baggerslib*
bastion: *vijfhoekig aarden of stenen uitbouw van een verdedigingswerk*
bebouwingsdichtheid: *het aantal huizen per vierkante kilometer*
bebouwde kom: *een door de overheid aangewezen gebied waar veel bebouwing is, bijvoorbeeld een dorp of stad*
belangengroep: *groep van belanghebbenden*
belanghebbende: *een instelling of persoon die belang heeft bij een bepaalde situatie*
beleefbaar (maken): *iets zichtbaar maken en het tot de verbeelding laten spreken*
Belvedere: *Belvedere is een initiatief van vier ministeries: VROM, OCW, LNV en V&W. Hun streven om cultuurhistorie meer te betrekken bij ruimtelijke ontwikkelingen staat verwoord in de Nota Belvedere. Deze nota is in november 1999 in de Tweede Kamer besproken.*
Belvederegebied: *gebieden waar sprake is van een opeenstapeling of samenhang van bijzondere waarden. Deze gebieden en steden verdienen vanuit de cultuurhistorie extra aandacht. Daarvoor is, gelijktijdig met de Nota Belvedere, de Cultuurhistorische Waardenkaart van Nederland (Belvedere-kaart) ontwikkeld.*
bestek: *een zo volledig mogelijk omschreven bouwplan*
bestemmingsplan: *gemeentelijk plan waarin wordt beschreven wat de gemeente van plan is op zijn grondgebied. Waar gaat men huizen bouwen en waar kiest men voor natuur*
beweegbare kering: *een soort dam die een inlaat kan afsluiten. Bijvoorbeeld de Oosterschelde Stormvloedkering*
(het) bindend vermogen van een bodem: *het vermogen van kleideeltjes en organische stof om andere deeltjes (bijvoorbeeld metalen of voedingsstoffen) aan zich te binden*
binnendijks: *het land dat door de dijk wordt beschermd tegen het water van de rivier of de zee daarachter. Zie ook: buitendijks*
binnenwater: *stroom die niet in zee uitmondt*
biodiversiteit: *de verzameling van alle verschillende planten en diersoorten*
blokverkaveling: *verkavelingstype dat vaak voorkomt op zandgronden. De percelen zijn in (onregelmatige) blokken verdeeld*
bodemarchief: *is in de archeologie een begrip waarmee bedoeld wordt de sporen van (vooral) menselijke bewoning en bewerking die in de bodem zijn achtergebleven en die nog in onverstoorde toestand verkeren (er is naderhand niet in die bodemlagen gegraven of geploegd, waardoor veel sporen verwoest zijn en de rest door elkaar is komen te liggen).*
bodemdaling: *het dalen van de bodem, bijvoorbeeld door inklinking*
bodemopbouw: *de wijze waarop de bodem is opgebouwd, bijvoorbeeld zand en kleilagen*
bodemreliëf: *hoogteverschillen van de bodem*
boezem: *watergang rondom een polder, waar het overtollige water uit de polder in wordt gepompt*
boezemkaden: *dijken langs een boezem*

bovenlokale structuur: *Structuur die het plaatselijke overstijgt*
buitenwater: *De zee en al het water dat met de zee in open verbinding staat (zoals de Wester- en Oosterschelde).*
castellum: *Romeins fort*
chemische verandering van de zuurgraad: *het zuurder of minder zuur worden van de bodem als gevolg van een chemische verandering, bijvoorbeeld het toevoegen van kalk*
concept: *voorbeeld of eerste versie*
conserveren: *bewaren*
continuïteit: *voortdurende*
cultuurhistorische elementen: *elementen die ons iets vertellen over de cultuurhistorische geschiedenis van het landschap*
cultuurhistorische hoofdstructuur: *'een onzichtbare lijn die cultuurhistorische objecten verbindt tot een samenhangend geheel', oftewel: het cultuurhistorisch erfgoed, dat de Provincie Utrecht heeft beschreven in het boek Tastbare Tijd.*
cultuurwaarden: *die elementen die van waarde zijn voor een bepaalde cultuur*
dekzandlandschap: *het landschapstype dat voorkomt in dekzandgebieden*
diffuse bodemverontreiniging: *vervuiling van de bodem door stoffen die zich makkelijk door het grondwater kunnen verspreiden*
(dijk)coupure: *doorsnijding, doorgraving in een vestingwal of –muur of van een inundatiekering*
(het) dragend vermogen van een bodem: *dat wat de bodem aankan zonder kapot te worden gereden of te verzakken*
droogmakerij: *gebied dat in het verleden in drooggelegd*
duiker: *(betonnen) koker onder een weg, voor afvoeren of inlaten van water*
ecologisch beheer: *beheer gericht op het optimaliseren van de ecologie*
ecologische doelstellingen: *dat wat je wilt bereiken op ecologisch gebied. Bijv. de terugkeer van een bijzondere vogelsoort*
ecologische inpasbaarheid: *de mate waarin een plan past binnen de ecologische doelstellingen*
ecologisch knelpunt: *daar waar plannen niet stroken met de ecologische doelstellingen*
ecologische verbindingszone: *een zone die twee natuurgebieden met elkaar verbindt.*
economische drager (boeren in een gebied zijn ~): *de belangrijkste economische partij*
erfplanting: *het geheel aan bomen en struiken op een erf*
fort: *zelfstandig, gesloten naar alle zijden verdedigbaar werk*
frontlijn: *de eerste verdedigingslijn van een linie*
functies (zoals: natuur, landbouw, recreatie); intensivering van functies; combinaties van functies; functiemenging: *Het doel dat iets heeft binnen een geheel*
gebiedseigen water: *het water dat in het gebied zelf voorkomt*
gradiënt (verschil): *geleidelijke overgang tussen twee uitersten*
Grebbeinie: *Verdedigingslinie in de Gelderse Vallei*
Griftstructuur: *Het patroon dat de Grift, het Valleikanaal en andere beken vormen in de Gelderse Vallei*
groen-blaue structuur: *het geheel aan groene landschapselementen en watergangen*
groengebieden (soms ook water): *gebieden die als belangrijkste functie natuur hebben*

grondgebonden stoffen (mobiliseren): *stoffen die aan kleideeltjes en organische stof in de grond vastzitten, bijvoorbeeld fosfaat*

grondwaterbeschermingsgebied: *gebied waar de bescherming van het grondwater prioriteit heeft. Hier mag bijvoorbeeld niet gemest worden.*

Helofytenfilters: *een manier van waterzuivering waarbij afvalwater wordt gefilterd door moerasplanten*

Hindercontour: *een fictieve grens rondom een bedrijf of activiteit waarbinnen men hinder ondervindt van het bedrijf of de activiteit. Bijvoorbeeld een stankcirkel rondom een varkensboerderij*

Hoevenlandschap: *Landschapstype met verspreid liggende boerderijen, gescheiden door weiland, bouwland, bosjes en houtwallen*

hoornwerk: *buitenwerk van een vesting, bestaande uit een vestingwal tussen twee (halve) bastions*

horecagelegenheid: *eet- of drinkgelegenheid*

houtwal: *lijnvormig landschapselement met een begroeiing van hakhout. Meestal ligt er een wallichaam onder*

hydrologische kenmerken van een bodem: *bijvoorbeeld infiltratie, grondwaterstand, kweldruk*

inbreidingslocatie: *gebied binnen de bebouwde kom waar nieuwbouw wordt gepleegd*

industrieel erfgoed: *dat wat we willen bewaren van industrie uit het verleden*

infiltratie (-gebied): *zie inzijgingsgebied*

infrastructurale doorsnijdingen; *daar waar spoorwegen en wegen het landschap doorkruisen*

infrastructuur: *het geheel aan voorzieningen voor het vervoer van mens of goederen*

inklinking: *door het ontwateren van een veengebied zakt het veenpakket steeds verder in. Dat noemen we inklinking*

inlaatwater: *water dat wordt ingelaten, bijvoorbeeld rivierwater uit de Nederrijn*

integrale visie: *een visie waarin de ideeën van verschillende partijen zijn verwerkt*

inundatie: *doorgaans defensieve onderwaterzetting van een terreingedeelte voor militaire doeleinden*

inundatiegebied: *gebied dat geïnundeerd kan worden*

inundatiekom: *afzonderlijk deel van een inundatie, ingericht ten behoeve van het overbruggen van hoogteverschillen, omsloten door waterkeringen in de vorm van hoger terrein en dijken of kaden*

inzijging (-sgebied): *gebied waar regenwater infiltreert in de bodem*

kazemat: *(vrijstaand) een meestal betonnen en tot een verdedigingslinie behorende opstellingsplaats voor geschut of mitrailleurs, veelal bunker genoemd.*

keerkade: *lage waterkering*

kernbeschrijving: *beschrijving van de belangrijkste zaken “de kern van het verhaal”*

kernkwaliteiten: *de belangrijkste kwaliteiten*

keur: *vergunning van het waterschap, om de dijken te “keuren”.*

kolk: *ronddraaiend water*

kruinhoogte: *hoogste punt van de dijk*

kunstwerk: *vaak betonnen elementen, als bruggen en duikers*

kwel (-gebied): *een gebied waar het grondwater op natuurlijke wijze aan het oppervlak omhoog komt*

landschappelijke waarden: *die elementen in het landschap die kenmerkend zijn voor een bepaald landschapstype*

landschapstype: *een bepaald soort landschap*

legger: *kaart waarop staat wat onder het beheer van het waterschap valt*

Limes: *de grens van het voormalige Romeinse Rijk*

lineaire structuur: *lijnvormige structuur*

Mainport (-recreatieve): *een knooppunt van belangrijke (recreatieve) wegen*

Milieu Effect Rapportage (MER): *Rapportage waarin wordt beschreven wat de effecten van bepaalde maatregelen (bijvoorbeeld woningbouw) op het milieu zijn*

Monument: *Een monument is een overblijfsel van kunst, cultuur, architectuur of nijverheid dat van algemeen belang wordt geacht*

natuurhistorisch erfgoed: *dat wat we willen bewaren van de natuurgeschiedenis*

natuurlijk profiel (bij oever): *een natuurlijk gevormde oever, in veel gevallen met een flauwe helling*

natuurlijke oever: *zie natuurlijk profiel*

natuurmonument: *een natuurgebied waarvan men het belangrijk vindt dat het bewaard blijft*

natuurontwikkeling: *het ontwikkelen van natuur op voormalige landbouwgrond*

natuurwaarden: *de ecologische waarde van het landschap*

neerslagoverschot: *het teveel aan regenval. De grond kan het water dan niet meer opnemen.*

Objectinventarisatie: *gegevens van objecten verzamelen*

Ontginningen: *het in cultuur brengen van woeste grond*

ontginningen: *gebieden die op dezelfde manier zijn ontgonnen*

ontginningsas: *vanaf deze lijn is de rest van het gebied ontgonnen*

(het) ontgrondingenbeleid: *het beleid van gemeente of provincie wat aangeeft of men wel of niet mag ontgronden (afgraven)*

ontsnippering: *tegenovergestelde van versnippering*

ontwikkelingsgerichte strategie (voor landschap en recreatie): *strategie gericht op een ontwikkeling*

opstreekende percelen: *langgerekte, vaak smalle percelen*

opwaaiing: *het opwaaien van zand*

peilbeheer, flexibel: *het feit dat men de grondwaterstand gedurende het jaar kan aanpassen, vanwege bijvoorbeeld een neerslagtekort*

peilvariatie: *schommelingen in de (grond)waterstand*

peilverhoging (bij waterstand): *verhoging van de (grond)waterstand*

peilverlaging: *verlaging van de (grond)waterstand*

perceel: *stuk land dat toebehoort aan 1 eigenaar.*

perceelgrensbeplanting: *beplanting langs de randen van een perceel*

piekafvoer (water): *Het moment dat er heel veel water wordt afgevoerd.*

Piping *verschijnsel wat ontstaat wanneer water door een dijklichaam gaat stromen*

Plattelandsverbreding: *verschijnsel waarbij boeren niet meer alleen landbouw, maar nevenactiviteiten gaan ontplooiën, zoals kamperen bij de boer of agrarisch natuurbeheer*

Plattelandsvernieuwing: *nieuwe ideeën om het platteland economisch rendabel te houden*

primaire waterkering; directe en indirecte: *dijken langs grote rivieren en zeedijken*

Reconstructiecommissie: *Commissie die de reconstructie regelt.*

Reconstructie: *De grote opknopbeurt voor het platteland, waarbij zowel landbouw, recreatie, leefbaarheid als natuur aan bod komen. Zie ook plattelandsvernieuwing.*

recreatieve waarden: *die elementen die waardevol zijn voor recreatie*

retentiegebied: *een gebied waar tijdens grote afvoeren water tijdelijk kan worden opgeslagen, zodat er benedenstrooms geen overstromingen plaatsvinden*

Rijksmonument: *monument dat een belangrijke rol heeft gespeeld in de geschiedenis van Nederland*

Rijksmonumentenlijst: *lijst van alle bestaande Rijksmonumenten*

robuuste structuur: *grove structuur*

rode elementen: *elementen die samenhangen met bebouwing*

ruimte voor ruimte: *om te voorkomen dat gebouwen langdurig leegstaan en verpauperen, hebben provincies de mogelijkheid om, naast hergebruik, deze gebouwen te slopen en in ruil daarvoor - en ter financiering daarvan - woningen terug te bouwen ('ruimte voor ruimte').*

Ruimtebeslag: *het opeisen of in gebruik nemen van ruimte*

ruimtelijke kwaliteit: *De kwaliteit van de leefomgeving. En dan vooral de fysieke*

kwaliteit: het uiterlijk en het gebruik van het landschap

rustgebied (voor planten en dieren) *deel van een natuurgebied waar het wild ongestoord kan rusten*

schaalvergroting (bv boeren): *het feit dat er steeds minder boeren komen, maar de boeren die overblijven hebben wel steeds meer land hebben*

schans: *eenvoudig aarden verdedigingswerk*

schootsveld: *Het gebied dat de Grebbelinie flankeerde en zicht op de vijand moest bieden*

sectorplan: *plan met ideeën voor een bepaalde sector, bijvoorbeeld de landbouw*

seizoensberging: *het tijdelijk opslaan van seizoensgebonden hoge waterafvoeren. Bijvoorbeeld in de herfst en winter*

slagenlandschap: *landschapstype, waarin tijdens de ontginning smalle, langgerekte percelen zijn ontstaan*

solitair: *alleenstaand*

stoplijn (bij Grebbelinie): *doorgaans laatste verdedigingslijn in een linie*

stoven (hakhout-): *bij hakhoutbeheer worden bomen eens in de 10 jaar afgezaagd, de bomen die dan ontstaan heten stoven*

strak profiel (oever): *steile oever*

streekplankaart: *In het streekplan beschrijft de provincie haar plannen voor het buitengebied van de komende 5 jaar. De kaart daarbij is de streekplankaart*

structuurdrager (in het landschap): *die elementen die de structuur van het landschapstype bepalen*

structurelement (het water als ~) *een element die in belangrijke mate de structuur van het landschap bepaalt, bijvoorbeeld het slotenpatroon*

structuurplan: *algemeen stedenbouwkundig plan voor een bepaald gebied*

talud: *hellend vlak van een aarden wal*

terp: *verhoogde woonplaats*

terreplein: *het vlakke terrein binnen een bastion*

toemaakdek: *Het toemaakdek is ontstaan doordat vanaf de middeleeuwen stadsvuil, stalmest, grond en slib naar de veengronden in het gebied werden aangevoerd om de slappe veenbodem op te hogen.*

toetsingskader: *een aantal regels waaraan een plan wordt getoetst*

uitbreidingslocatie: *gebied waar een (agrarisch) bedrijf mag uitbreiden*

uitvoeringskader: *grenzen waarbinnen iets uitgevoerd wordt*

Utrechtse Heuvelrug: *stuwwal uit de voorlaatste ijstijd die dwars door de provincie Utrecht loopt*

Veiligheidsvisie: *de plannen die een overheid heeft om de veiligheid te verbeteren*

veldversterking (in het kader van Grebbelinie): *een voorbereide loopgraaf of kazemat*

verdampingsoverschot: *er verdampt meer water dan dat er regen valt. Er is dus sprake van verdroging*

verdichting: *het dichter worden van*

verdrag van Malta: *Verdrag waarin is besloten dat archeologie beschermd moet worden*

verkaveling: *de manier waarop het land in stukken (kavels) is verdeeld.*

verstedelijking: *de geleidelijke uitbreiding van intensief bewoonde gebieden*

verstedelijkingsbeleid, terughoudend: *beleid gericht op het tegenhouden van verstedelijking*

verzilting: *het zouter worden van grond of grondwater*

vicus: *Romeins kampdorp*

Vinex-locatie: *Vinex = afkorting voor Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra, een notitie van het Nederlandse ministerie van VROM uit 1993. Deze notitie bevat uitgangspunten voor de bouw van nieuwe woningbouwlocaties vanaf 1 januari 1995. Deze locaties aan de rand van grote steden voor massale nieuwbouw worden vaak Vinex-locaties of Vinex-wijken genoemd. In de volksmond wordt de term Vinex-wijk veel gebruikt voor alle grote nieuwbouwwijken die in dezelfde periode (na 1993) gebouwd zijn rond de grote steden.*

visuele beleving: *hoe iemand iets ziet*

voorpost: *in de Grebbelinie: verdedigingswerk op enige afstand van de liniedijk, veelal om de komkering te beschermen*

voorpostenzone: *serie van voorposten*

voorzieningen: *bijvoorbeeld winkels, treinstations, doktersposten etc.*

vrijwaringszone (langs waterkeringen): *zone langs een dijk waarin om veiligheidsredenen geen activiteiten mogen plaatsvinden als woningbouw*

waterberging: *het opslaan van water*

waterbergingsgebied: *gebied waar water wordt opgeslagen*

watergebonden bedrijvigheid: *bedrijven die afhankelijk zijn van water*

waterhuishoudkundige inrichting: *maatregel gericht op de waterhuishouding*

(de) wateropgave: *waar gaan we naar toe met het overtollige water?*

waterschap: *Overheidsinstantie die tot taak heeft de kwantiteit en de kwaliteit van het water in bepaalde gebieden te beheren.*

Watervoerend: *water bevattend*

waterwingebied: *gebied waar water wordt onttrokken ten behoeve van drinkwater*

wegbeplanting: *struiken en bomen langs een weg*

wetering: *soort kanaal*

winteroverschot (water): *in de winter valt er meer water dan er kan infiltreren in de grond, er is dus een overschot aan water*

zadeldak: *dak, gevormd door twee gelijkhellende dakvlakken die in een nok samenkomen*

zandopduiking: *een plaats waar plotseling zand in de ondergrond voorkomt.*

Zonering: *het indelen in zones*

Update: 16 november 2008 JV